

PAPER DETAILS

TITLE: TOPLUMA HİZMET ÇALIŞMALARINDA BENLİĞİN KISKACINDAN BİZLİĞE DOĞRU
ERİSİLEBİLİRLİK

AUTHORS: Bahar AKAYDIN

PAGES: 135-146

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1380953>

Topluma Hizmet Çalışmalarında Benliğin Kısılcısından Bizliğe Doğru Erişilebilirlik

¹Bahar AKAYDIN

Öz

Toplumsal her türlü işleyişini ve yapısını etkileyen erişilebilirlik, toplum hizmet çalışmaları neticesinde daha da görünürlülük elde etmiştir. Birey ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veren ulaşımda, eğitimde, mekânda, aidiyetlerde ortaya çıkarak bileşenlerine cevap vermiştir. Küreselleşen dünyada gerek eğitim gerek teknolojik faaliyetler olsun her türlü kalkınmayı beraberinde getirmiştir. Sosyal yapının inşası adı altında bireyleri benliğin kısılcısından alıp sosyalleşen bir varlık olmasında rol oynamıştır. Bireyi kendi yalnızlığından alıp biz olmanın ölçütü olan birlik ve beraberliğin içerisinde alarak 'biz' duygusunu tattırmıştır. Erişilebilirlik ve toplum hizmet çalışmaları spesifik bir alandan çıkarılıp genele yaydırıldığında oldukça geniş bir alanı olduğundan söz etmek gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erişilebilirlik, Görünürlük, Benlik, Bizlik,

Accessibility from Individualism's Clamp down to Us in Community Service Efforts

Abstract

Accessibility affecting all kinds of functioning and structure of society, as a result of community service efforts, it has achieved even more visibility. Responding to the needs of individuals and society, transportation, education, space, belongings have also emerged and responded to their constituents. Globalized world has brought with it all kinds of developments, whether it be education or technological activities. Under the name of the construction of the social structure, it played a role in reception individuals from the clamp of the own and being a socializing entity. He took the one from his loneliness and took it into unity and togetherness, which is the criterion of being us, to give him a taste of the sense of 'we'. It is possible to mention that accessibility and community service works has a very large area when it is removed from a specific area and spread throughout.

Keywords: Accessibility, Visibility, Individuality, To us

¹ Sosyolog, baharr.akaydinn@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9886-3645>

Giriş

Birey anne karnında gelişimini gösterdiği andan itibaren hep bir varoluşsal yaşam içerisinde bulunmaktadır. Hayata gözlerini açtığında ise ben kimliği ile var olmaktadır. Daha sonra değişen ve gelişen yaşam şartları ben kimliğinin yanına biz kimliğini de ekleme gereksinimini doğurmuştur. Sosyal bir varlık olan insan, varlığını tamamlayabilmek amacıyla toplumun diğer bileşenleriyle bağ kurmak istemektedir. Oluşan bu sosyal bağlar geniş alanı kapsadığından benlik diğer sosyal bilimciler tarafından araştırılmıştır. Benlik oluşumları, kuramları, evreleri her ne kadar psikoloji de ele alınmış olsa da toplumbilimciler tarafından da ele alınmaktadır. Böylelikle ben olmaktan biz olmaya doğru bir süreç başlamıştır.

Benlik gelişiminin evrelerine baktığımızda: Cooley benlik gelişiminin çocukluktan itibaren başladığını ve sosyalleşme süreci ile desteklendiğini belirtmiştir. Aynı şekilde Mead; bireylerin sosyal gerçekliği, sosyal etkileşim yoluyla kurduğunu ve bu etkileşimin yaratımı için dili aracı olarak kullandığını belirtmiştir. Bu da semboller, jest ve mimiklerle, dilsel anlamlarla sağlanmaktadır. Bireye biçilen sosyal roller benlik kavramının oluşması için önemlidir (Yılmaz, 2016: 83 - 84). Bu sosyal roller toplumsal benliğimizi oluşturmanın yanında sosyal bağlarımızı da oluşturmaktadır. Kurulan bu bağlar hem bireyi hem de toplumu birbirine kenetleyerek sosyal bir yaşam alanını var etmiştir. Gerek evlerde, iş yerlerinde gerekse de park ve diğer alanlarda bir bileşim kurmaktadır. Dolayısıyla ben iken biz, birey iken toplum olunmaktadır. Toplum olmanın beraberinde getirdiği birtakım sorunlar bireylerin toplum hizmet çalışmalarından destek almasına imkân sağlamıştır.

Bu sorunlarla baş etmek için hizmet çalışmalarından destek talep ederek sorunları giderme yoluna gidilmektedir. Ayrıca bu doğrultuda yapılan hizmetler çeşitlilik göstermektedir.

Bunlar: gıda, giyim, barınma, ısınma, eğitim gibi temel hizmetlerdir. Bu hizmetlerden yararlanan bireylerin yaşam şartlarında belli bir iyileşme sağlandığı görülmektedir. İyileşmenin yetersiz kaldığı bireylerde ise toplumdan belli bir soyutlanma hissiyatı ortaya çıkmaktadır. Bu durum birey(ler)in yalnızlaşmasına, kendi kabuğuna çekilmesine sebep olmaktadır.

Böylelikle toplum kendisini var eden diğer bileşenleri de kapsamış olmaktadır. Böyle oldukça biz olabilme erişilebilirliği artmaktadır. Biz olma ölçütünü ise sadece maddi doyum ya da maddi durumla sınırlandırmak eksik olacaktır. Birey tam doyumunu, sosyal yapıda, ritüellerde, düşüncelerde ve belki de en önemlisi gönüllerde sağlayabilmektedir.

Ben iken biz olmanın genel ölçütü gönülden gönüle sağlanan bağın gücü olmaktadır.

1. Simgesel Olarak Erişilebilirlik Tanımı ve Sosyolojik Yaklaşımlar

1.1. Erişilebilirlik Tanımı ve Erişilebilirlik Boyutu

Erişilebilirlik, bireylerin sosyal ve siyasal tüm alanlara erişim sağlayabilmesidir. Erişilebilirlik tek bir alana indirgetilemeyecek kadar geniş bir alanı var ettirmiştir. Bu alanlar mekânsal boyut, dinsel boyut, sosyal boyut ve düşünce boyutlarını kapsama alanı içerisine almaktadır.

Erişilebilirlik fiziki ve sosyal çevre, ekonomik, kültürel gibi diğer yapılara ulaşabilme, yararlanabilme ölçütüdür. Kavram engelli bireyler ve yaşlı bireylere yönelik olarak düşünülse de toplumun diğer bileşenlerini de kapsamaktadır. Bu bireylere sunulan hakların kullanım aracı ve bağımsız olarak toplumun diğer alanlarına entegre edildiği zaman ulaşabilme, erişim sağlayabilmedir (Çağlar, 2012: 542-543).

Modern öncesi dönemde erişilebilirlik yaşam şartlarının elverişsiz olmasından bu kadar gelişim sarf edememişti. Küreselleşen dünya ile teknolojik, sosyal oluşum ve yapılandırmalar geliştirilerek erişilebilirlik iyi bir pay elde etmiştir. Bununla beraber değişen sistemlerde bilgiye, ulaşım, eğitime,

mekâna olan ulaşılabilirlik düzeyi değişiklik göstermiştir. Modern öncesi dönemde metaya erişim sağlamak zorlaşırken bu durum teknolojinin gelişimiyle kolaylık sağlamıştır. Erişilebilirlik boyutlarına baktığımızda:

i. Mekânsal boyutu: Mekanlar bireylerin yaşam kalitesini, sosyal hayatını, sağlık, güvenlik gibi temel ihtiyaçları karşılamaktadır. Tasarımından rengine, yakınlık/uzaklık ilişkisine ve bünyesinde barındıracağı birey sayısına kadar tüm etkenler ince titizlikle gerçekleştirilmektedir. Mekânların tasarımı bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde ele alınmalıdır. Böylelikle bireyler tarafından kullanılması, erişilmesi ve yaşanılabilirliği mümkün kılacaktır (Demirkan, 2015: 1).

Hizmet çalışmaları sadece temel barınma ve fizyolojik özellikler olarak ele alınmamalıdır. Parklar, yollar, kişisel gelişim merkezleri, temel aktivite programları adı altında varlığını inşa etmektedir. Bu da mekânlara önem atfetmektedir. Bununla beraber iklim koşulları, yaşanılacak yere uygunluk, ulaşılabilirlik, ihtiyaçlara cevap verme noktasında mekânlar da değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikler engelli bireylerin ihtiyaçları için mekân ve evlerin kullanımı yeniden tasarlanıp ihtiyaçlara cevap vermiştir.

ii. Ulaşım boyutu: Ulaşım fiziki olarak bir yerden bir yere gitmeyi ifade edecekse sınırsal boyutunu daraltacaktır. Boyutlar çeşitlilik göstererek silah sektörünü, gıda, giyim ve sanat sektörlerine ulaşılabilirliği de etkilemektedir. Ağır yük taşıyan araçların ulaşılabilirliği, demir yolları, toplu taşıma araçları ulaşım sorununa çözüm üretme de rol oynamıştır.

Ulaşımın ihtiyaç ve isteklerine karşılık vermesi, mesafeleri kısaltması, olanakların artırılması, uçuş faktörlerini çeşitlendirmesi gibi hizmetler önem taşımaktadır. Bireylerin önünde engellerin aşılması, erişim sağlanması toplumsal boyutta ve küresel boyutta önem taşımaktadır. Ulaşımın konforun sağlanması, mekânın coğrafi boyutta merkezde yer alması erişimi kolaylaştırmaktadır. Bunlar sosyal refah düzeyini artıran hizmetlerdir.

1.2. Erişilebilirlik Kavramına İlişkin Sosyolojik Perspektifler

Erişilebilirlik nesneye ulaşmak olarak tanımlandığından tüm bilimler tarafından ele alınmıştır. Eğitim, ulaşım, mimari, sağlık sektöründe çalışmalar bulunmaktadır.

Kavramı sosyolojik yaklaşımlara göre biçimlendirmeden önce yaklaşımlara değinmek yerinde olacaktır. Klasik sosyologlar kendi kuramlarını oluşturduğundan kavramsal tanımlanma her kuramın kendine özgü yapısı içerisinde ele alınacaktır.

- **Yapısal – İşlevselci Yaklaşım:** Bu yaklaşım, 19. yy'da Herbert Spencer'in organizmacı yaklaşımıyla bağlantılı olup 20. yy'da Talcott Parsons ile şekillenmiştir. Kuramın asıl işlevi birey ve toplumdur. Bireyler arası uyum, kurumların ilişkiseliliği ve sürdürülebilirliği önemlidir. Her şey birbiriyle ilintili olup sistemsel bir çarka benzetilebilir. Bu çark, temel unsurların uyumu ve devamlılığını sağlamaktadır. İşlevselcilikte toplum birbirinden bağımsız olarak düşünülemeyip bir çarktaki değişim diğer çarkları da etkileyebilmektedir. Toplumun işlevini bozan nesneler kendi içinde bir çatışma yaratacak gibi görünse de özünde bir denge bulundurur (Sosyal Çalışmacı | Social Worker, 2020). Toplumun devamı ve işleyişinde düzen önem taşımaktadır. Toplumda düzen var oldukça sosyal yaşam alanları, müreffeh toplum yapısını oluşturarak varlığını sağlamaktadır. Bu yaklaşım biçimi 19. yy'da Emile Durkheim'in çalışmalarında belirginlik kazanmıştır. Bu kuram çatışmacı yaklaşımın aksine birbiriyle uyumlu parçaların bir araya getirilmesiyle bütünü oluşturmaktadır. Bütünü oluşturan etmenler erişilebilirliği sağlaması ve ihtiyaçlara cevap vermelidir. Bu hizmetlerden ihtiyacı olan bireylerin yararlanmasıyla sosyal düzen sağlatılmaktadır. Tüm bunlar karşılandığı takdirde toplumda düzenden bahsedilmektedir.
- **Çatışmacı Yaklaşım Kuramı:** Karl Marx'ın öncüsü olduğu bu kuramda toplumsal çatışmalar ve düzensizlikler var oldukça kaotik durum söz konusu olacaktır. Bu kuram denge ve düzen yerine

çatışma, eşitsizlik ve düzensizliği barındırmaktadır. Bireylerin sosyal ekonomik durumları, ulaşılabilirliğe eşit düzeyde erişilememesi farklılaşmalara neden olmaktadır. Metaya farklı zamanlarda erişim sağlanması sonucunda bireyler arası çekişmeler yaşanması muhtemeldir. Bu da eşitsizliğe neden olmaktadır. Örneğin sosyal yardıma ihtiyaç duyan birey, ne yapacağını ve nerelere müracaat edeceğini bilirse sorunun çözümüne ulaşabilir. Bu durumda olan başka birey ise ne yapması gerektiğini bilmiyorsa, bilinçli değilse sosyal haklardan yararlanamayabilir. Bu nedenle eşitsizliğin ortadan kaldırılması için sosyal bilince sahip olunması ve metaya ulaşılabilirliğin sağlanması önemlidir.

- **Anlamacı - Yorumlayıcı Yaklaşım:** Bu kuramın temsilcisi olan Weber sosyal olay ve eylemlerin, değerlerin önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Sosyal olaylar ve nesnelerin nasıl değerlendirildiği, betimlendiği önemlidir. Eylemlerin oluşturduğu yapı, değer ve kültürel kodlar önem taşımaktadır.

Bu kurama göre toplumu anlamının yolu aktörlerden geçmektedir. Toplumda gelişen olaylar, kurumları, kanunları ve devlet yapılarında insan faaliyetlerinden oluşmaktadır. Aktörler neyi, niçin ve neden yaptığının farkında olup elde edilen verileri bir araya toplayıp yorumlamalıdır. Weber ben merkezli bilim olmayacağını bunun için aktör hakkında verilerin toplanması gerektiğini belirtir (Akademik Paradigma, 2020). Bir örnek verecek olursak: Toplum hizmet çalışmalarından destek alan bireyleri tek bir kategoride ele almak yanlış olacaktır. Öncelikle bireyler içerisinde bulunmuş olduğu sosyal yapıya göre kategorize edilmelidir. Metaya erişilebilirliğin nasıl gerçekleştiği ve hangi sosyal sınıflandırmaya göre ele alındığı önemlidir. Bu sınıflandırmayla bireyler değer ve kültürel kodlarından soyutlanmayıp yorumlanmalıdır. Bu nedenle sosyal yapı ve olayları değerlendirirken birden fazla etken ele alınıp farklı bakış açılarıyla değerlendirmek gerekir. Böylelikle eylem ve değerler toplumsal olaylarla etkileşim de bulunarak bütünselliği sağlayabilmektedir.

- **Sembolik Etkileşim Kuramı:** Bu kuramın temsilcisi olan Mead sembollerin, söylemlerin ve simgelerin önemli olduğunu dile getirmiştir. Sembollere yüklenen anlam, bireyin içkin dünyası sonucunda şekillendiği, anlamsal boyutunu oluşturduğu açıdan önemlidir. Bu boyutlara yüklenen anlamlar sonucunda toplumsal yapıda etkilenmektedir. Bireylerin erişilebilirlik kavramına ilişkin tanımları bir nesne olabileceği gibi bir düşünce, söylemde olmaktadır. Değişen yapılar içerisinde bireylerde anlamsal çeşitliliği ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle toplumsal yaşayış, tanımlamaları etkilediği gibi dilsel betimlemelerde bulunması önemlidir. Bu betimlemeler bireyin zihin dünyasında ve benliğinde şekillenerek toplumun bakış açılarını belirlemektedir.

Bu kuram özünde bireye vurgu yapıp, bireyler arasında öznel yorumlamalara yol açmıştır. Mead, bunları ele almanın gerekli olduğunu belirtip aksi takdirde sosyal realiteden uzaklaşacağını belirtmiştir. Semboller sosyal düşünmeyi, anlaşılmayı sağlayan temel unsurlardandır (Nedir.Org*, 2020).

1.3. Değişen Toplumsal Düzlem de Erişilebilirlik Boyutu

Ülkelerin toplumsal yapı ve yaşamların farklılaştığından hizmet ve uygulamalara ulaşımında farklılıklar meydana gelmektedir. Yapılacak olan değerlendirmeler o ülkenin koşulları çerçevesinde yapılmalıdır. Her ülkenin ihtiyaçlara vere(bile)ceği yanıtlar birbirinden farklılaşmaktadır. Bu da toplum hizmet çalışmalarında erişilebilirlik boyutunun bireysel ve anlamsal farklılıklara neden olmaktadır. Bu başlık altında diğer ülkelerin uygulamalarına ilişkin kısa bir değerlendirme yapılacaktır. Selda Çağlar'ın yazmış olduğu makale de BM tarafından erişilebilirlik kavramı ulaşmak ve var olan engeli kaldırmak olarak tanımlanmıştır. Kadınların hakkı, sosyal, eğitim, bakım gibi unsurlar devletin yükümlüğüne bağlı kılınmıştır. Sağlık ve eğitim kurumlarında erişilebilirlik boyutu birbiriyle aynı ölçüt olarak ele alınıp

durumun önemine dikkat çekmiştir. Bireylerin sağlık ve eğitim alanında erişilebilirliğe yol açan ölçütler belirlenerek kapsamlı çalışmaya alınmıştır. BM’de engelli bireylerin hak ve hizmette erişimde tüm etkenler düzenlenmiştir. Binaların içi, metaya olan yakınlık ve bireylerin adaletle olan erişimleri, kendi hak ve hürriyetlerinin kullanmaları, sağlık ve eğitimdeki tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde ele alınmıştır. Hak ve hürriyetler kamu ile sınırlandırılmayarak tüm özel ve resmi kuruluşlar için aynı taslağın uygulanmasını geçerli kılmıştır. Böylelikle erişimde fırsat eşitsizliğinin önüne geçilerek çoğul yapının dinamikleri oluşturulmuştur. Avrupa Konseyi Engelliler Eylem Planı’nda bireylerin sosyal, siyasal, eğitim, ulaşım gibi olanaklardan yararlanmaları, engellerin kaldırılması ve erişimde sıkıntıların giderilmesi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bireyler arası farklılıkların kaldırılması toplumun diğer unsurlarına olan erişimin sağlanması önem verilmiştir. (Çağlar, 545-551).

Tüm kurum ve kuruluşlarda, özel sektörlerde engellilerin önündeki engelleri kaldırmaya yönelik çalışmalar yapıldığı, erişimin sağlanması, fırsat eşitliğine olanak sağlandığı bilgisi aktarılmıştır. Sosyal devletin gereği olarak imkânların kullanması, fırsatların oluşturması ve bireyleri yalnızlaştıracağı etkiden alıp biz olmanın ötesine almasına olanak sağlanmıştır.

1.4. Sosyal, Eğitim, Ekonomi ve Dinsel Bağlamda Erişilebilirlik

Toplumu her yönüyle etkileyen erişilebilirlik en temelde ekonomi, eğitim ve dinsel ritüelleri de etkilemektedir. Dijitalleşen evrede her şeyin teknolojik gelişmelerle sağlanması beraberinde birtakım yenilikler getirmiştir. Simülasyonun toplumsal gelişmelerde yer edinmesi, mekânsal uzaklıktaki gelişmelere tanıklık etmeyi sağlamıştır. Yüz yüze eğitim yerine sanal sınıflarda derslere erişen öğrenci bu hizmetlerden yararlanabilmektedir. Simülasyonun hayatımızda yer edinmesiyle *online* eğitim, uzaktan eğitim ve geniş kapsamlı ara yüzler oluşturulmuştur.

Yapılan her türlü gelişim ve farklılıkların yanında olumlu ve olumsuz birtakım durumlarda söz konusudur. Bunu açmak gerekirse eğitimde olan bu farklılıklar bireylerin erişilebilirlik durumu, araçsal yeterlilikler, ekonomik faktör, kentsel ve kırsal boyut gibi birçok etken rol oynamaktadır. Maddi ve manevi tüm olanaklara sahip olunan bireyler ile bu olanaklardan yoksun olan bireyler arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Dijitalleşen bu evrede sosyo-ekonomik bağlamda gelişen toplumlar ile gelişmeyen toplumlar arasında erişilebilirlikte açıklıklar meydana gelmiştir. Temel bilgi becerilerini kullanamayan, alt yapı sorunları olan eğitimde araçlara ulaşılmadığı takdirde bu oransal açıklık nispeten büyüebilmektedir. Tüm bunlar sosyal eşitsizliği yaratarak temel sorunu açığa çıkarmıştır (Bozkurt, 2020: 125-129).

Ekonomik alanda ise bankaya gidilmeden tek tıkla parasal işlemler cepten sağlatılmaktadır. Sosyal alanda konsere gitmeden istenilen müziklere erişim sağlanmaktadır. Dinsel boyutunda ise hacca gitmek isteyen birey gidemiyorsa bazı uygulamaların hizmetleri neticesinde sanal ortamda görebilme imkânına sahip olabilir. Bir ürün, eşya ya da nesneye erişim sağlamak birebir fiziki olarak gerçekleşmese de simülasyon araçlarının sayesinde sağlanılabilir. Örnekler çoğaltılabilir fakat buradaki ana düşünce sadece maddi hizmetler olmayıp bireyleri etkileyen diğer olanak ve gelişmelere de yer vermektir.

2. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Toplumsal hayatı etkileyen sorunlar topluma hizmet çalışmalarıyla görünürlülük kazanmıştır. Bu durum imkânlarla erişim sağlama ölçütünü etkilemektedir. Çalışmada imkânların son yıllarda giderek artması, erişilebilirlik boyutunu ve bireylerin biz olabilme ölçütü olarak iki açıdan araştırılmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı topluma hizmet çalışmalarında bireylerin sosyo-ekonomik ölçütlerin iyileştirilip – iyileştirilmediğini saptamak ve bireylerin yaşamsal fonksiyonlarını ne ölçüde sürdürdüğünü ortaya koymaktır. Bu nedenle katılımcıların hizmet çalışmalarından yararlandıktan sonra ne tür etkilerin olduğunu açıklamaktır. Bireyleri hayatta tutmak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin ne ölçüde olduğu, hangi işlevler bakımından yeterli olduğunu/olmadığını ortaya çıkararak çalışmaya katkı sağlamaktır. Bu amaç ve temel unsurlar çerçevesinde araştırmada bazı temel sorunlar bulgularla desteklenerek saptanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Bireylerin bu zorlaşan yaşam şartlarında var olan imkânlarla erişilebilirlik boyutu ne ölçüdedir?
- Birey (ben) olan aktörlerin toplumsallaşma (biz) durumunun boyutsal değerlendirmeleri ne ölçüdedir?

Bu temel sorunsalları ortaya çıkarmak için çalışmanın ampirik verilerle desteklenmesi nitekim önem arz ettirmektedir. Tüm bu bilinmezlikleri ortadan kaldırmak için nitel araştırma desenlerinden gömülü kuram kullanılmıştır. Gömülü kuram, Glaser ve Strauss tarafından ortaya konulmuştur. Bu kuramın amacı elde edilen veriler aracılığıyla teoriye ulaşmaktır. Araştırmacı elde ettiği değişkenleri, verileri anlamsal hiyerarşiye göre temellendirmektedir. Bu temellendirme açık kodlama, eksenli kodlama ve seçici kodlamalardan geçirip kategori ve temalandırmaktadır. Gerekliği takdirde verilere geri dönülür ve yeniden sistematize edilir. İlk aşamada kavramsal ayrışmalar yapıp temel bileşenlerine ayrılır. İkinci aşamada bileşenler arası bağlantılar kurularak kategorileştirme yapılır. Üçüncü aşama olan son aşamada veriler elde edildikten sonra temalandırma yapılarak kategorileri tanımlayıp ilişkilendirme yapılır. Gömülü kuram, verilerden teoriye ulaşarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir (Bulduklu, 2-13).

Çalışma hizmet çalışmalarından yararlanan bireyler etrafında şekillendiği için dar gelirli bireylerle görüşülmüştür. Görüşme formunda, bireylere erişilebilirlik tanımı ve etkisi ile ilgili 3 soru, sosyal, ekonomik, dinsel aidiyetlere ulaşmada sıkıntı ve erişilebilirlik boyutu ile ilgili 4 soru, bireylerin benlikten bizliğe olan ölçütleriyle ilgili 2 soru sorulmuştur. Toplum hizmet çalışmalarında yapılan yardımların bireylere olan katkısı ile ilgili olarak da 2 soru sorulmuştur. Demografik bilgi formunda ise yaş, cinsiyet ve öğrenim durumları ile ilgili olarak 3 soru sorularak çalışmanın tamamı 14 sorudan oluşturulmuştur. Araştırmanın amacı değişkenler ekseninde şekillendiğinden örneklem seçimi amaçsal örneklem tipidir. Yapılan görüşmeler ve görüşme formları tam deşifre edilerek kod, kategori ve temalandırılmıştır.

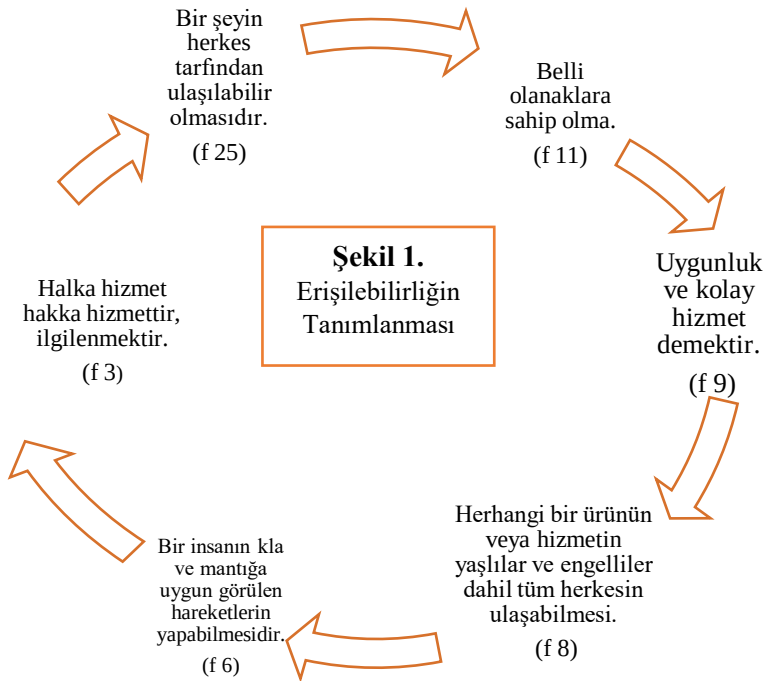
Temalandırmalara şekilsel içerik hazırlanarak çalışmaya görsellik katılmıştır. Verilerin toplanmasında kodlar frekans (f ile gösterilmiştir) değeri ile belirtilmiştir. Araştırma verilerin elde edilmesinde derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Salgın nedeniyle araştırma kapsamında veriler tam yapılandırılmış görüşme formu ve demografik bilgi formu hazırlanarak Whatsapp üzerinden etkileşime geçilmiştir. Araştırma evreni pandemi süreci nedeniyle Diyarbakır İlinin Bismil İlçesi özelinde ele alınarak uygulanmıştır. Araştırma toplam 18 katılımcıya uygulanarak doyum noktasına ulaşıldığından sonlandırılmıştır.

3. Çalışma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışmada, temalandırma bireylerin sosyal yaşayış ve görüşlerine göre analize edilmiştir. Çalışma bulguları dört başlıkta şekillendirilerek değerlendirilmiştir. Kaynak araştırma kapsamında ortaya çıkan verilerden elde edilmiştir. Verilerin frekans değeri gösterilmiştir. '3.4. Sosyal ve Siyasal İşlevlerde Benlikten Bizliğe Kavramının Değerlendirilmesi' adlı başlıkta katılımcıların benlik ve bizlik hakkındaki görüşlerine yer verildiğinden frekans değeri belirtilmemiştir.

3.1. Sosyal Yaşamsal Boyutta Erişilebilirlik

Çalışmada katılımcılara, 'Erişilebilirlik nedir?' sorusu sorulduğunda katılımcılar ulaşmak, ürünlerin herkes tarafından ulaşılması ve hizmettir cevapları alınmıştır. Bununla beraber satın alma gücü, belli olanaklara sahip olma ve kolaylık cevapları da alınmıştır. Alınan cevaplar doğrultusunda çalışmaya şekiller eklenerek temalandırılmıştır. Tüm bireylerin ortak karar verebileceği bir tanımlamanın olanaksız olduğu daha öncede belirtildiği gibi herkes için farklılaşmalar meydana gelmektedir. Bu

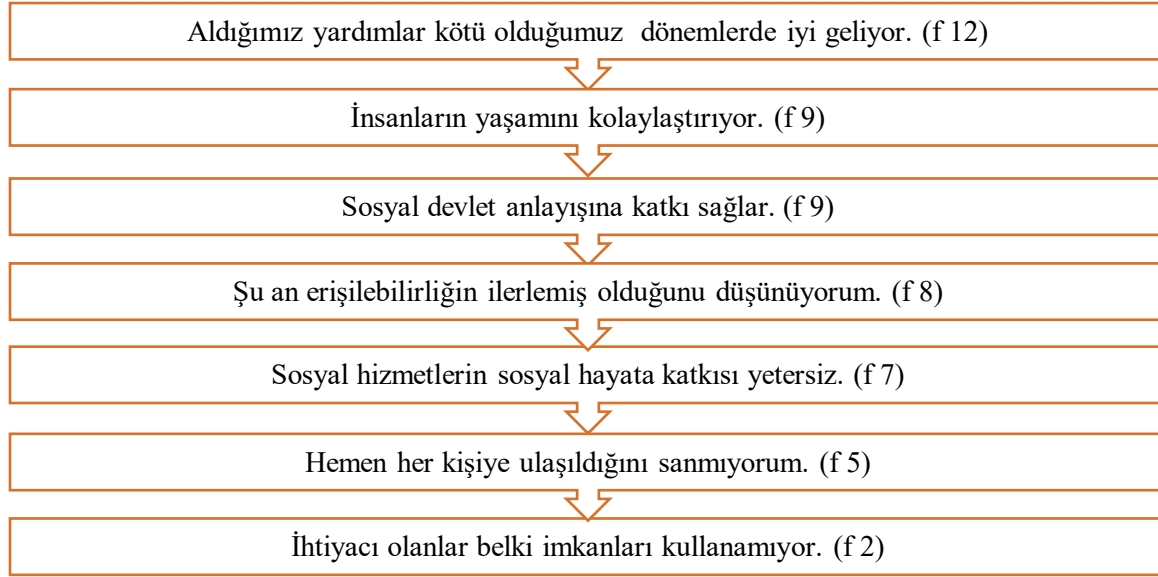

durum bireyin algı dünyasında nasıl bir tanımlanma yapılacağı, bireyin nasıl bir yaşam sürdürdüğüyle yakından ilintilidir. Bireyin sosyal hayatı ve çevresini saran sarmal etkiye göre şekillenmektedir. Yandaki şekilde bu tanımlamalara ulaşılırken kod ve temalardan yararlandığı bilgisi daha önce verilmiştir. Kod sisteminde tekrarlanan söylemlerin frekans değeri (f) olarak kısaltılmıştır. Erişilebilirlik kavramı bireylerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu herkes için ulaşılabilir olduğu belirtilmiştir. Erişilebilirlik kavramından

anlaşılacağı üzere yapılan hizmetin önemi vurgulanmaktadır. Nitekim bir nesneye ya da bir algoritmaya erişim sağlamak yapılan hizmetler doğrultusunda var olmaktadır. Bu hizmetlerin halk için yapılması gerektiği, sosyal refahın sağlatılmak istenilmesi de diğer bir durumdur. Araştırmanın önceki bölümlerinde erişilebilirlik sosyal, siyasal işlev, bilgi, ulaşım faktörlerine ulaşabilme olarak belirtilirken çalışmada verilerin analizinde katılımcılarda aynı doğrultuda görüşlerini bildirmiştir. Bunun yanı sıra hizmet çalışmalarına dini boyut kazanılıp halka hizmetin hakka hizmet olduğu bilgisi verilmiştir. Toplumsal işlevler ritüellerde önemli bir boyutu karşılamaktadır. Bu ritüeller toplum tarafından alışlagelmiş, uygun görülmüş hareketleri kapsamıştır. Yapılan hizmetler engelli ve yaşlı bireylerde dâhil olmak üzere toplumun tüm fertlerinin ulaşılacağı şekilde var olmalıdır.

3.2. Toplum Hizmet Çalışmalarında Erişilebilirlik Boyutu

Çalışmada katılımcılara, ‘*Toplum hizmet çalışmalarında sosyal yaşam boyutlarına erişilebilirlik etkisi nasıldır?*’ sorusu sorulduğunda katılımcılar insanların yaşamını kolaylaştırıyor, hizmetlerin sosyal yaşama katkısı yetersiz, olumlu yönde fakat daha çok geliştirilmelidir cevapları alınmıştır. Hayatın her döneminde yenilikler ve değişimler meydana gelmektedir. Bu durumların gerisinde kalmamak için çeşitli erişim ve uygulamaların yapılması, erişimlerin sağlanması, projelerin ve hayatı düzenleyen şekilde etkinliklerin yapılması nitekim önemlidir. Bu nedenle kalkınmanın bir diğer ölçütü de her alanda sınırları genişletmek ve gelişmeleri takip ederek bireyi, toplumu daha ileriye taşımaktır. Bu da var olan Bu da var olan konumun değiştirilebileceği ve yapılan hizmetlerin yerini bulacağına yol açacaktır.

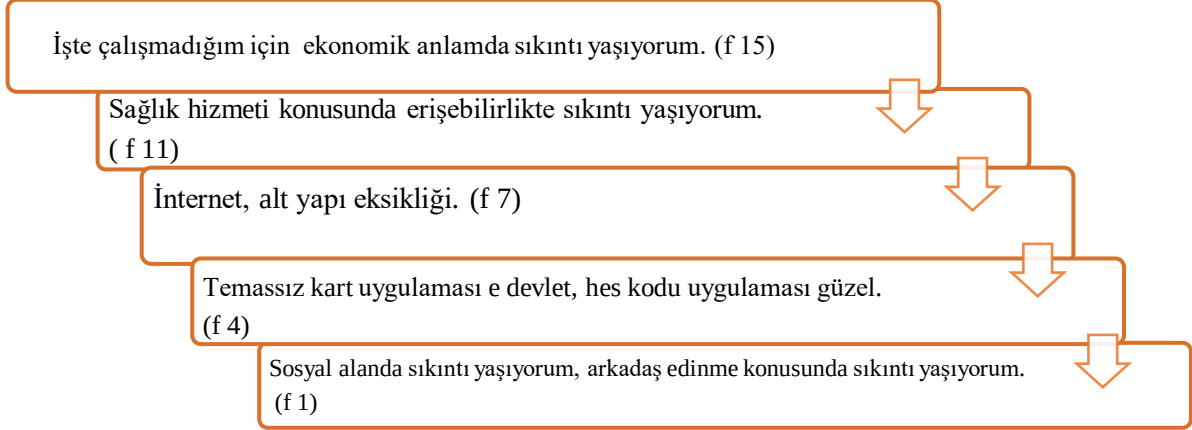

Şekil 2. Toplum Hizmet Çalışmalarının Etkisi

Bireyler dar gelirli olduğundan yapılan hizmetler kısmi de olsa bir rahatlatma sağlamaktadır. Değişen yaşam koşullarının zorluğu, yaşam unsurlarının pahalılaşması gibi sorunsallar bireylerin belini bükmemektedir. Bu nedenle alınan yardımlar, teşvik paketleri, yapılan erişimler birey hayatına iyi gelmektedir. Katılımcılara toplum hizmet çalışmalarının etkisi sorulduğu soruda yukarıda şekilde gösterildiği gibi kimi bireyler için rahatlatma sağlarken kimi bireyler için yetersiz gelmektedir. Bu ikilemin olmasının nedeni bireylerin var olan durumlara yakınlık ve uzaklıkları ile ilişkilidir. Böyle olunca da bireylerin hizmet çalışmalarına olan erişimleri gecikmeye sebep olmaktadır. Bir diğer katılımcı ise ihtiyaçları olmasına rağmen imkânların kullanılmadığını belirterek burada eğitimin ve bilinçli olmanın üzerinde durmuştur. İmkânlar var olmasına rağmen ihtiyaçları giderememek bir nevi nasıl yol izlenileceğinin bilinmediği sonucunda oluşmaktadır. Bireylerin her türlü yardım çalışmalarından yararlanmaları sadece eğitim ile ilişkili olmamaktadır. Aynı zamanda ulaşım, aktiflik, bilinç olma durumu da önem taşımaktadır. Çalışmanın analizinde erişilebilirliğin geliştiği ve bu durumun sosyal devlet anlayışına katkı sağladığı açıkça gösterilmiştir. Katılımcıların almış olduğu hizmet sonucunda imkânların geliştirilerek bireylerin sosyal, ekonomik, eğitim işlevlerine katkı sağladığı görülmüştür.

3.3. Toplumsal Süreçlere Sıkıntı ve Erişilebilirlik

Çalışmada katılımcılara *‘Toplumsal hizmetlerin hayatınızda ne gibi etkileri olduğunu (olumlu/olumsuz) açıklar mısınız?’* sorusu sorulduğunda katılımcı işsiz olduğum için ekonomik olarak sıkıntı yaşıyorum. Çalışma dar gelirli ailelerle yapıldığı için burada ekonomik faktör daha da belirginleşmiştir. Dar gelirli katılımcılarla çalışma sürdürüldüğünden sosyal alanda çöküşün olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 3. Sosyal, Ekonomik, Dinsel Aidiyetlerde Sorunsal

Bireyler ekonomik sıkıntı yaşadıklarını bunun sonucunda işsizlik problemiyle yüz yüze kaldığını belirtmiştir. İşsizlik problemi en büyük sorun olmakla beraber bireyi sosyal alanda da kısıtlamaktadır. Bireyler ekonomik sıkıntı çektiklerinde bu durum tüm yaşantılarına olumsuz etki etmektedir. Katılımcı sosyal çevreyi yaratamadığını, arkadaş edinemediğini belirtmiştir. İşte girmediği için ekonomik sıkıntı bireyleri oldukça etkilemiştir. İş arayan birey, tecrübe şartının arandığını fakat iş bulamadığı için tecrübenin edinemediğini söylemiştir. Toplumsal sıkıntı sadece ekonomiyle bağlı kalmayıp sağlık sistemini de etkilemektedir. Dar gelirli olan bireyler sağlık hizmetlerine erişimde sıkıntı çektiklerini dile getirmişlerdir.

Tüm bunların yanında bireyler temassız kart uygulaması ve hes kodu uygulamaların iyi olduğunu belirtmiştir.

3.4. Sosyal ve Siyasal İşlevlerde Benlikten Bizliğe Kavramının Değerlendirilmesi

Çalışmada katılımcılara ‘Sosyal ve siyasal işlevlerde benlikten bizliğe etkisini nasıl değerlendirirsiniz?’ sorusu sorulmuştur. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar çeşitlilik göstermiştir. Bu nedenle frekans değeri verilmeyip katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Şekil 4. Benlikten Bizliğe Olma Durumunun Değerlendirilmesi

Katılımcılar biz olma durumunun önemini vurgulamakta ve var olması gerektiğini belirtmişlerdir. Her ne kadar birbirlerinden farklı yaşamları olsa da bireyler biz olmayı, bütün olmayı, maddi – manevi her yönden tamamlanmayı istemektedir. Bu durum bireylerin ortak aidiyetler üzerinde uzlaşma sağlamasından kaynaklanmaktadır.

Benlik çalışmaları her yönden alınmakla beraber sosyal psikoloji de ele alınmıştır. Burada önemli olan kavram kolektif benliktir. Kolektif benlik, bireylerin ben yerine biz diyebilmesini gerektirmektedir.

Kolektif benlik toplumda aynı paydaşta bulunan bireylerin diğer bireylerle ortak özelliklerine dayanmaktadır. Bu benlik bireyin özelliklerini diğer bireylerden ayırtırmayıp ortak noktada birleşmesini sağlamaktadır. Bu durumda sosyal, siyasal, duygudaş gibi işlevlerde kolektif benlik var olup her alanda bir olabilmeyi, toplumun diğer fertleriyle benzeştiğini ve aynı özellikte olduğunu belirtir. Özetle çalışmanın ana temasını oluşturduğu gibi bu benlik türü ben yerine biz demektedir (Arslan, 2006: 90-96).

Katılımcıların kavramsal değerlendirmelerine baktığımızda bireylerin birlik ve bütünlük içerisinde bulunmayı, yekvücut olma isteklerinin onları güçlü kılacağını göstermiştir. Her ne kadar yaşayış biçimleri birbirinden farklı olsa da özünde bireyler bir olmayı istemiştir. Bütün olunca güçlüklerin aşılabileceğini, hedeflerine ulaşılmanın kolaylaşacağı açıkça ortaya koyulmuştur.

Bireyler, empati duygusunun ve duygusal yoğunlukta birleşimlerin biz olma üzerine etkisinden bahsetmişlerdir.

Bu sebeple sosyal yaşam, toplumsal benzerlik ve değerler nispeten her zaman önemli durumdadır.

4. Sonuç

Sosyal yapının her aşamasını etkileyen toplum hizmet çalışmaları bireylerin yaşamlarına etki etmiştir. Bu hizmetlerle erişilebilirlik durumunun katkısıyla sosyo-ekonomik açıdan düşük olan bireylere maddi ve manevi katkı sağlamıştır. Bu katkılar bireylerin bu zorlu yaşam şartlarına olumlu etki etmiştir. Bu olumlu etki katılımcıların erişilebilirlik tanımıyla ilintilidir. Bireyler erişilebilirliği halka yapılan hizmet, olanakların yeterli olması neticesinde bir nesnenin herkes tarafından ulaşılabilirliği ve kolay hizmet olarak tanımlamıştır. Bu hizmetler bireylerin hayatlarını kolaylaştırdığı, sosyal devlet anlayışının temeli olarak varsayılmıştır. Nitekim tüm bireylerin aynı olanaklara sahip olmayarak yapılan hizmetlere erişim sağlama ölçütü farklılaşmaya yol açmıştır. Bu durum hizmetlerin yetersiz geldiği, bireylerin yeterli bilince sahip olmama durumuyla da ilişkilidir. Tüm bunların yanında bu araştırma kapsamında öncelikli olan iki soruya yanıt aranmıştır.

i: İlk olarak bireylerin imkânlarla erişim sağlayabilme ölçütüdür. Bireyler gelişen koşullar çerçevesinde erişilebilirlik durumunun geliştiğini ve arttığını yapılan görüşme formları neticesinde ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber bireylerin ekonomik sıkıntı yaşamaları olumsuz etkenlerdendir. Katılımcılar sıkıntı çektiklerini, işsizlik problemiyle karşılaştığını belirtmişlerdir. Bu sorun bireyleri sosyal yaşamdan soyutlamış, sosyal çevre edinme noktasında zorlamıştır. Ekonomik sıkıntı bireylerin sosyal, sağlık faaliyetlerine erişmesinde sıkıntıya koymuştur. Tüm bunların yanında bu salgın döneminde önemi daha da anlaşılan hizmet çalışmalarından hes kodu uygulaması, temassız kart özelliği, e devlet uygulamasının aktifliği bireylere olumlu etki göstermiştir.

ii: Araştırma kapsamında yanıt aranan ikincil soru ise bireylerin ben iken biz olma ölçütüne olan değerlendirmeleridir.

Katılımcılara bu etkisel süreci değerlendirmelerini istediğimizde bireylerin biz olma durumuna oldukça vurgu yaptıkları, biz iken kuvvetin olduğu, sosyal refahın sağlanması için empati duygusunun geliştirilerek yardımsever olunması gerektiğinin önemi ortaya çıkarılmıştır.

Tüm bu kapsamlar çerçevesinde hayatın her alanında yekvücut olunarak tüm zorlu sıkıntılarla baş edileceğini, bireyler özünde tek olarak görülse de birbirleriyle örtülüdür. İnsan her ne kadar ben ise de her zaman biz olmayı yeğlemiştir. İnsan fitratı gereği yanında birilerini isteyerek toplum olarak bunun varlığını hissetmektedir. Bu nedenle bireyleri yalnızlığın, benliğin kısılcısından tutup bizliğe doğru adım atmasını sağlamak nitekim temel amaçlardandır. Araştırma sonucunda erişilebilirlik ölçütünün geliştiğini, yaşam şartlarına bağlı olarak durumun seyredildiğini, bireylerin toplum hizmet çalışmalarından olumlu etkilendiğini, kısmi olarak da çalışmaların yetersiz geldiğine ulaşılmıştır. Bireylerin ben iken biz olmayı, yekvücut olma durumuna vurgu yapıldığı araştırmanın bulguların değerlendirilmesi kısmında değinilmiştir.

KAYNAKÇA

Arslan, S. (2006). “Farklı Soyutlama Düzeylerinde Benlik Temsilleri –I- : Bireysel Benlik ve Kolektif Benlik ya da ‘Ben’lik Ve ‘Biz’lik”. Türk Psikoloji Yazıları, Cilt:9, Sayı: 18, ss: 90-96

Bozkurt, A. (2020). “Koronavirüs (Covid – 19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması”, AuAd, 6(3), 125-129.

Bulduklu, Y. “Eleştirel Çalışmalarda Nitel araştırma Yöntemi Olarak Gömülü Teori”. Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, ss: 2-13

Çağlar, S. (2012). “ENGELLİLERİN HAKKI VE TÜRKİYE’DE ERİŞİLEBİLİRLİKLERİ”. AÜFHD, 61 (2), ss: 542-543

Çağlar, S. (2012). “ENGELLİLERİN HAKKI VE TÜRKİYE’DE ERİŞİLEBİLİRLİKLERİ”. AÜFHD, 61 (2), ss: 545-551

Demirkan, H. (2015). “MEKÂNLARDA ERİŞİLEBİLİRLİK, KULLANILABİLİRLİK VE YAŞANABİLİRLİK”. Dosya 36, TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ, Cilt:3, ss:1

Yılmaz, H.A.(2016). “BİR DERLEME: BENLİK KAVRAMINA İLİŞKİN BAZI YAKLAŞIMLAR VE TANIMLAMALAR”. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 48, ss: 83 – 84

Sosyal Çalışmacı | Social Worker. Yapısal İşlevselci Yaklaşım. 20.10.2020 tarihinde <https://sosyalcalismaci.wordpress.com/yapisal-islevci-yaklasim/> adresinden erişilmiştir.

Akademik Paradigma. Max Weber ve Yorumlayıcı Yaklaşım. 20.10.2020 tarihinde <https://www.akademikparadigma.com/max-weber-ve-yorumlayici-yaklasim/> adresinden erişilmiştir.

Nedir.Org*. Sembolik Etkileşimcilik Nedir?. 20.10.2020 tarihinde <https://sembolik-etkilesimcilik.nedir.org/> adresinden erişilmiştir.